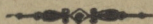

SOCIÉTÉ DES SCIENCES HISTORIQUES ET PHILOLOGIQUES UKRAINIENNE
À PRAGUE

Василь Сімович

ПРОБЛЕМА ГАРМОНІЇ СКЛАДІВ
У МОРФОЛОГІЇ СЛАВЯНСЬКИХ
МОВ

ПРАГА 1938

ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА В ПРАЗІ

U 27885

SOCIÉTÉ DES SCIENCES HISTORIQUES ET PHILOLOGIQUES UKRAINIENNE
À PRAGUE

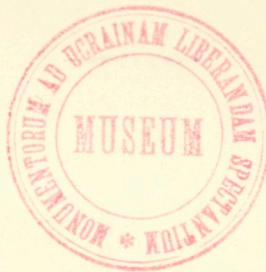
Василь Сімович

ПРОБЛЕМА ГАРМОНІЇ СКЛАДІВ
У МОРФОЛЬОГІЇ СЛАВЯНСЬКИХ
МОВ

ПРАГА 1937
ВИДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНО-ФІЛОЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА В ПРАЗІ

W 27885

297964

SLOVANSKÁ KNIHOVNA

3186244905

628589

Проблема гармонії складів у морфології славянських мов.

Передусім декілька слів про сам термін „гармонія складів“, бо він, на мій погляд, новий, досі в мовознавчій літературі не вживаний. Бодай не в тому розумінні, як уживає його ця стаття.

„Гармонія складів“ у цьому розумінні, це — узгіднення числа складів у деяких формах славянської морфології, узгіднення, що склалося наслідком деяких структуральних законів у мовах славянських народів, і сильно вяжеться з функційними завданнями цих форм. Іншими словами — в славянських мовах подибується дострій числа складів у деяких формах, і то таких, де в функціях цих форм є якесь зближення, а то й функційна близькість. Себто, з деяких причин, одні форми, під впливом других, але ж таких, що в мові близько з ними функційно стикаються, зазнають чи то скорочення, чи здовження щодо складів. Таке скорочення, чи здовження має свою основу в існуванні паралельних форм, при чому мова добирає собі з них такі, що достроюються числом складів до близьких функційно (н. пр., 1 ос. і 2. ос. дієслів). З другого боку, вирівнюючи число складів у близьких таких формах, мова шукає закінчень у таких морфологічних категоріях, що обмежені на невелике число прикладів (н. пр., у формах т. зв. атематичних дієслів), і ті закінчення робить панівними в цілій великій громаді слів. Нарешті ця тенденція вирівнювати склади в формах, що в мові у своїх функціях дуже близько стоять одна до одної, проявляється тим, що творяться окремі форми, яких ні фонетичним шляхом, ні з погляду історії мови ніяк не поясниш (укр. *imperativus*).

До такого пояснення явищ у морфології славянських мов іще не підходили. Крім В. Вондрака (*Vergleichende slavische Grammatik*, II, Göttingen, 1908, ст. 132—134), що старався таким чином пояснити появу закінчення атематичних дієслів у 1 ос. великої групи тематичних у польській, чеській, словінській і сербській мові — ніхто цієї справи не тикав. Усе досі пояснювали то аналогією (н. пр., ту саму появу -m у 1. ос. одн. дієслів; „e“ в формі *dat. sing.* займен. особ. в укр. мові), витворювали з поодиноких форм гіпотези про первісний характер деяких звуків (н. пр., Шахматов з укр. наказ. спос. *беріть: беріте*, що, мовляв, українське „e“ мало первісно силу паляталізувати попередню приголосівку, про це далі), а то й не було зовсім ніякого пояснення, крім голого констатування. А тимчасом, коли взяти на увагу структуральні закони мови, мови як си-

стеми, то пояснення найти можна, й то там, де ні історія мови, ні звукові закони, ні закони т. зв. аналогії — вони й так більш формальні — пояснення не дадуть.

Одним із таких структуральних законів треба і вважати „гармонію складів“ у відміні. Деякі питання її порушив я на Українському Науковому З'їзді в березні 1932. р. у Празі, та виклад на цю тему обмежувався до кількох прикладів української відміни дієслів, і у зв'язку з нею, цієї відміни в інших славянських народів. Тепер це питання поширене новими прикладами в цілої відміни всіх славянських мов. А проте й далі справу „гармонії складів“ треба вважати проблемою, яка вимагає докладної дискусії.

Із справою „гармонії складів“ в'яжуться декілька цікавих питань, і то:

1. чому славянські мови в деяких випадках цілком викидають якусь форму й замінюють її іншою;
2. чому славянські мови, маючи до вибору в індоевропейській скарбниці закінчень дві форми, спиняються саме на довшій, усупереч так званого закону економії в мові;
3. чому деякі славянські мови витворюють цілком нові форми, яких ні законами звуковими, ні історією мови, ні психольогічними законами аналогії не поясниш;
4. чому закон аналогії каже деяким формам невеличкої громади виявляти свою силу на громаді, що має дуже велике багатство слів;
5. чому деякі форми в деяких мовах зазнають скорочення, дарма що тим самим сплутуються навіть функції поодиноких форм (н. пр., gen. і dat. sing. fem. gen. займенників присвійних у поль. і рос. мові).

На ці питання, самі про себе дуже важкі, може дати подекуди відповідь власне проблема „гармонії складів“; зазначимо, що приклади, які ми наводимо, можуть пояснити кілька піднесених питань відразу.

*

Спинимось на 1. і 2. ос. одн. і множ. дієслів. Цікаво, що в індотерманських мовах ті форми числом складів, здебільша. рівні, нпр.:

лат. *amō, amās; amāmus, amātis*

гр. *λύω, λύεις; λύομεν, λύετε*

санс. *vadāmi, vadāsi; vadāmas, vadatha*

лит. *dīrbu, dīrbi; dīrbame, dīrbate* і т. д.

Форми 1. і 2. ос. часто в мові дуже близько здибаються. Не функційно, їх функції граматично різні, але ж зате нераз семантично близькі (пор. хоч би неособові вислови, які заступаємо 1. і 2. ос. множ.). І здибаються вони в розмовній мові. Порівняти тільки розмову двох людей (sing.), чи двох груп людей (pl.), між собою. На питання, яке ставить одна людина (одна група людей), іде відповідь другої людини, другої групи, при чому при живій розмові питання й відповіді йдуть самими дієсловами. Порівняймо такі ви-

слова: *Підеш?* — *Піду. Підете?* — А тут аж проситься відповісти трьома складами — *підемо**).

Тільки такою тенденцією внести гармонію в число складів у формах 1. і 2. ос., частих у мовному вжитку, можна пояснити собі такий факт, що всі славянські мови, навіть і староболгарська, закинули у 2 ос. одн. індогерм. медіяльне закінчення *-sai (праслав.* -si), а спинилися на індогерм.*-si (праслав.*-sь), яке після відпаду глухого доводило до гармонії складів із 1. ос. одн., пор. прасл.*beresi, в усіх слав. мовах: *berěš*, бо *berq*, чи — *beru*, чи — *berem* ітд.

З другого боку, у славянських мовах (крім літературної української, де збереглося іст. закінчення під наголосом, пор. *даси*, та інших у кор. *jes-*, пор. *j-si, si, sy*) пропало у 2. ос. одн. теп. час. атематичних дієслів історичне закінчення -si (*dasi, jesi*), уступаючи місця анальоґічному, в тематичних дієслів узятому, закінченню -š (*dáš, wiesz, viš* ітд.). Цього вимагала тенденція згармонізувати число складів у 2. ос. в 1. ос. (чесь. *vím, viš*; поль. *wiem, wiesz* ітд.). В українській мові історичне закінчення що раз більше уступає анальоґічному (*даш, йу*); а у зложених архаїчних формах мин. часу таки бачимо таку гармонію (як і в польській мові), пор. *ходив-ем, ходив-есь*, поль. *chodzilem, chodzileś*.

Така, не інша, міркуємо, була причина того, що, коли після відпаду глухих, форма 1. ос. мн. теп. час. (*beremъ*) скоротилася на один склад, то славянські мови, маючи до вибору з індогерманських закінчень різні паралельні закінчення, довші на один склад — спинилися на цих формах, щоб у 1. ос. множ. утворити гармонію щодо числа складів до близької в мовному вжитку — другої особи множ.

Таким чином, зпроквола, загинули в чеській та болгарській мові історичні форми (*berem*), і їх витисли паралельні форми на -те (*bereme*); те саме сталося у псковському говорі російської мови. Сербська й українська мова спинилася на паралельній формі на -мо (*беремо*), при чому цей процес у нашій мові можна вважати за закінчений у дієсловах атематичних (*дамо, оповімо*) і в класі -иш (III, IV: *горимо, робимо*), а в класі -еш усе ще йде боротьба,**) хоч форми на -мо що раз більше й тут завойовуєть

*) Пригадаймо собі слова коляди:

Тріє царі, де ви *ідете*? Відповідь: *Ідемо* в Вифлеєм і т. д.

Цікаво, що цей текст новіший, так співають — тепер; у найстаршому рукописі цієї коляди, в кінця XVIII. ст. (її надрукував М. Возняк, пор.: *Старе українське письменство*, Львів, 1922, ст. 438), читаємо, згідно з вимогами будови коляди (три склади, внутрішні рими):

Тріє царі, где *идете*?

Мы *идем* въ Вифлеєм . . .

Згодом форма 1. ос. мн. догармонізувалася числом складів до форми 2. ос. мн. Цікаво, що вже в рукописній кантичці з 1822. р. (зберігається в Українському Національному Музею у Львові, ч. 31026) ця строфка коляди виглядає так:

Тріє царіє, де *идете*?

Идемо в вифлеєм . . .

**) Тут грав ролю ще й наголос, пор.: *несём, несёте* але — *несемо, несете*.

собі місце. Польська й лужицька мова мусіли утворити собі окрему форму, щоб цю гармонію перевести, звязуючи форму 1. ос. мн. з займенником особовим (*bierzemy*). І ще тільки російська літературна мова не перевела досі такої гармонії; пояснити це можна непереможним впливом церковщини на структуру цієї мови. Бо ж російські говори таку гармонію знають (-*те*), а давніші російські пам'ятки вказують на те, що в цій мові була тенденція узгіднити число складів у 1. ос. з мн. з 2. ос. на зразок польський, як це бачимо і в староболгарських пам'ятках, а то й старочеських.

Початок до такого гармонізування числа складів ув обох цих формах вийшов від атематичних дієслів, де, після відпаду глухих, наступало функційне згущення, чи перевантаження. Форми 1. ос. одн. (*damь*) і 1 ос. множ. (*damь*) ставали однакові, повставала одна форма для двох значінь, для двох функцій (*dam*), виринали непорозуміння. А узгіднення числа складів 1. ос. мн. із 2. ос. множ. таке непорозуміння відразу усувало. За атематичними дієловами пішли всі інші — тематичні.

*

Такий закон гармонії числа складів пояснює дуже добре форми 1. і 2. ос. мн. українського наказового способу. Над тим, як пояснювали в нас, н, пр., 2. ос. мн. (*ведіть, несіть, і далі хваліть*), я спинятися не буду. Теорія А. Шахматова про т. зв. скорочення цієї форми (пор. „Wie im Kleinrussischen die Palatalisation der Consonanten vor e und i verloren ging“, Archiv f. slav. Phil., Bd. XXV., 1903, ст. 222—238) справи не розяснює. Таксамо не можна прийняти думки Ільїнського („Zur Geschichte des Imperativs im Kleinrussischen“, Zeitschrift für slov. Phil., Bd. II., 1925, ст. 126—133), що, виступаючи проти фонетичного пояснення Шахматова, добачує в цій формі вплив infinitiv-a. Справу вияснив акад. С. Смаль-Стоцький [Grammatik der ruth. (ukr.) Sprache, 1913, ст. 316], що відкинув фонетичний розвиток цієї форми і сперся тут на структуральні закони української мови, хоч цього виразно й не називає.

Коли взяти на увагу такі схеми українського imperativ-a:

<i>вед-и</i>	<i>зна-й</i>	<i>кин-ь</i>
<i>вед-ім</i>	<i>зна-ймо</i>	<i>кин-(ь)мо</i>
<i>вед-іть</i>	<i>зна-йте</i>	<i>кин-(ь)те</i>

то можна побачити, що форми 1. ос. і 2. ос. мн. скрізь щодо числа складів між собою гармонізують.

Коли закінчення *-мо*, за зразком форми теперішнього часу, почало входити й до наказового способу, то виростала така схема:

-й
-імо
-іте,

форми з закінченнями, які ми тепер вважаємо вже за архаїчні. Але ж, побіч закінчення *-мо*, й далі ще, як і в теперішньому часі, жило закінчен-

ня -м (отже -ім), закінчення, що своїм окситоновим наголосом достроювалося до 2. ос. одн.*) Тоді повставала така пропорція, чи — кореляція:

ведімо: ведім = ведіте: х

Коли в мовній свідомості виринав образ форми „ведім“, як чогось наче врізаного від форми „ведімо“, то зараз з'являлася тенденція, за законом гармонії числа складів, „урізати“ й форму *ведіте*, й таким чином утворювалася форма: *ведіть*, чи *ведім*, відповідно до того, чи той, чи цей говір знав тверде чи м'яке „т“ в закінченні 3. ос. множ. тепер. часу. Бо ж наша діалектологія виразно підносить, що де живе форма: *носить*, *носять*, *ведуть*, там і живе: *носить*, *ведіть*, де говорять: *носят*, *носят*, *ведут* — там і кажуть: *ведім*, *носят*.

Як бачимо, створила цю форму тільки тенденція згармонізувати число складів у 1. ос. і 2. ос. множ. — і в цьому світлі пояснення акад. Смаль Стоцького набирає ваги єдиного пояснення, яке можемо прийняти для цієї цікавої і своєрідної української форми, форми, для якої аналогії в інших славянських мовах немає.

*

Вже покійний професор В. Вондрак, пояснюючи появу -т у формах 1. ос. дієслів на -ати, звернув був увагу на те, що „diese Formen (kocham) — mußten um so eher aufkommen, als durch sie eine gleiche Anzahl von Silben in den Formen des Sg. herbeigeführt wurde, was offenbar auch massgebend war“ (Vergl. Gramm. II, ст. 113). Тільки ж Вондрак трактує це явище зовсім відірвано та ще й, пояснюючи його, висловлюється дуже обережно (offenbar). Крім того, це явище треба поширити в польській мові й на клясу III₁ (rozumieć — rozumieć), а в чеській на цілу III та IV. (rozumím, vidím, chválím), при чому в III₂ (vidím) це форми пізніші, склалися вже на осові форм rozumím, і то тому, щоб через закон м'якшення в 1. ос. одн. не вводити в відміну заколоту (пор. прасл. *vidjō, в чесь. мові повинно бути *vizu, 2. ос. vidím). Ясна річ, що первісні форми 1. ос. одн.: *działaję, *rozumieję — *dělají, *rozumějí супроти стягнених (*działajesz > działasz, *dělaješ > děláš), чи гапльольотізованих (*rozumiejesz, *rozuměješ — rozumiesz, rozumíš), псували гармонію складів для 1. і 2. ос., яка є в усіх інших дієслівних клясах, тимто мова, скорочуючи форму 1. ос. одн. закінченням атематичних дієслів -т, привернула знову ту гармонію, яка первісно була, коли ці форми не були ще стягнені, чи гапльольотізовані.

Те саме бачимо в болгарській мові, де через *зная*, *знаеш*, *видя*, *видишь* утворилася в 1. ос. V. кл., після стягнення, гармонія числа складів, пор. *искам* (із первісного — *иская*), *искаш* і т. д., і зовсім таксамо в тій самій клясі

*) Що тут наголос грав і грає ролю, на це доказ такі парарельвні форми, що живуть у мові:

приліни	крадь	краді
прилінім	крадь-мо	крадім
прилініть	крадь-те	крадіть

в лужицьких мовах, пор. гор.-луж.: *dželam, dželaš*, дол.-луж: *želam, želaš*. Сербська мова, що має в 1. ос. одн. закінчення атематичних дієслів у всіх дієслівних клясах (пор. плетѣм, тѣнем, чужѣм, купужѣм, држим, видим) — воно ніде гармонії не псує — теж виявляє появу таких форм найраніш саме в V. кл. і то вже в XIII. ст., (пор. Кульбакинъ, Сербській языкъ, Харків, 1915, ст. 72), відкіля вони поширилися на інші громади дієслів. Із славянських мов іще словацька та словінська має таку форму 1. ос. одн. в усіх дієсловах. Коли й не брати на увагу історичних пам'яток, можна сказати, що *-т* у цих мовах появилось в 1. ос. одн. аж тоді, коли вже наступила повна гармонізація складів у формах множини (*bereto, berete*) — а то б було прийшло функційне перевантаження, яке викликувало б непорозуміння у значінні.

Подібне явище в тій самій громаді дієслів знають і українські гірські говори, що перевели в себе стягнення в формах 2. і 3. ос. одн., та тільки в 1 ос. одн. не запозичили закінчення в атематичних дієслів, а викинули *j* із його закінчення, через те там починає вже подекуди творитися двозвук, і склад скорочується, приспособлюючись до 2. ос., пор.:

<i>грау</i>	>	<i>грау</i>	називау	>	<i>називау</i>
<i>граш</i>			<i>називаш</i>		
<i>грат</i>			<i>називат</i>		

Правда, перехід у двозвук відбувається дуже поволі — і то знову з чисто фонологічних причин: постає сплутання з формою минулого часу, отже витворюється функціональне перевантаження.

*

Що зник такого *j* міг мати свою причину в тенденції узгіднити число складів із іншими формами, на це вказувала б нарічева, сильно поширена на західних українських землях, форма орудника одн. жіночого роду йменників, прикметників, займенників та числівників. Давнє займенникове закінчення *-оу*, що дісталось до орудника однини іменників у всіх східно-славянських мовах, псувало будову відміни однини, що в усіх відмінках виявляла однакоє число складів (пор. *води, воді, воду, вѣди* і т. д.). Тимто в західно-українських говорах української мови, може, й під впливом польської відміни, що виявляє в цьому відмінку давнє закінчення, праславянське **-o* (*-a*, як і чеська *-ou*) викинула *j* і, утворивши двозвук (*водоу, рукоу*), скоротила форму на один склад та довела до гармонії в числі складів із іншими відмінками.

Те саме зробила російська й булоруська мова, скоротивши цю саму форму инакшим робом (пор. *водой, рукой*). Скластися могло це легко через те, що закінченн *-ю* все — атонічне.

Сербська ж мова просто перевела, з метою згармонізувати число складів, ув орудник одн. жіночого роду закінчення чоловічих іменників (пор. *рибом*). Словінські діалекти (літер. знає іст. зак. *ō* — *ribo, ruko*) теж мають *-от* і *-ит* (кайківський говір), а то й *-ој*, як у російській і білоруській мові.

*

Автім це не єдиний випадок у російській мові, де в формах появилася така гармонізація числа складів. Ми маємо на думці родовик і давальник прикметників і прикметникових займенників та числівників жіночого роду (этой, своей, чьей). Таке саме явище бачимо і в польській мові. Під впливом чоловічого роду, де родовик і давальник має однакове число складів, дійшло до такої гармонії в числі складів і в жіночому раді коштом одного (ненаголошеного) складу в родовому відмінку. Функційне перевантаження тут не шкодило, бо ці форми самостійно, без іменника, не виступають. У сербській мові в тих самих формах узгіднилося число складів через здовження — пор. тѣ, тѣј, њѣ, њѣј жутѣ, жутѣј, і таксамо в чеській: *té, dobré*. Немає в цих формах гармонії в укр. (*її, їй; доброї, добрій*), у словінській (*njeje, njej* — хоч: *lepe, lepi*), лужицькій (*jeje, ji* або *jej*), хоч в українських західних говорах дуже часто почуєте форму одн. жіноч. роду *єї, її* (пор. у Руданського: *може, добре її*, „До дуба“), і таксамо у місцевикуні одн. прикм. й займ. жіночого роду (*по тії дорозі*, — теж у Руданського, часто в переспіві Іліади, див. приклади у праці про морфологію українських прикметників, „Slavia“ XII, 1933, ст. 43). З другого боку, що в укр. мові не скоротилася форма род. відмінка одн. жін. род. прикметників, то тут теж допомогла гармонія числа складів із відповідним відмінком чолов. роду (*доброго — доброї*)*).

Зате в українській (і сербській) мові вирівнялися щодо числа складів форми давальника одники займенника особового (*мені*; серб. *мени*), де для такого вирівняння зразком були форми того самого відмінка другої особи займенника особового (укр. *тобі*; серб. *теби*). Зате чеська, польська та лужицькі мови згармонізували форму родовика з давальником (*тніе; тне; тње* або *тје*), де знову відіграло ролю — сплутання форм місцевика з родовиком.

*

Такою тенденцією згармонізувати число складів — можна пояснити, н. пр., сильно поширені чоловічі закінчення ген. plur у жіночому й середньому році (н. пр., в укр. мові -зак. -ів**), у рос. — -ей, пор. полей, морей; в польській та чеській — і, і). Дещо можна б у деяких мовах пояснити й наголосом, який у ген. pl., через т. зв. нулеву форму (Nullform), мусів би перескакувати з закінчення на пень, н. пр. *хатї, хатім, хатіах*, отже — *хатів, бабі, бабім, бабіах* отже *бабів*, але ж для мов не з фонологічним наголосом (чесь., поль.) не поясниш таких форм, як: *polí, prací*, наголосом; тут, ясна річ, вагу мала гармонія складів. Таксамо сам наго-

*) З цього погляду, нормалізуючи українську відміну для літературної мови, нормалізатори допустилися великого гріха проти структури української мови, вводячи як норму в род. одн. чол. род. займенників присвійних — *мого*, в дав. одн. — *моєму*, хоч залишили цілком справедливо: *чийого, чийому*.

**) Що закінчення ген. plur. чол. ім. на -ів зробилося в українській мові панівним, то на це, крім функційних підстав (форма ген. plur. о-пнів із відпадом глухих ставала т. зв. нулевою формою і збігалася з формою ном. sing.), могла теж вплинути тенденція згармонізувати число складів ген. plur. із числом їх у інших формах.

лос не міг мати вирішного значіння в таких формах, як: *знаннів, писаннів*, паралельних форм до — *знань, писань* (тут грало ще ролю те, що в усіх формах виступають довгі приголосні, а в формі *gen. plur.* вони скорочуються) — тут тільки відко тенденцію зберегти і в формах *gen. pl.* число складів таке саме, що й у $\frac{9}{10}$ інших форм (крім *instr.*).

Зате в луж. та словацьких говорах форми орудника множ. іменників чоловічого роду з давнім закінченням *i-пнів* (*voľmi, sposobmi*) вказували б на те, що на появу таких форм вплинула тенденція згармонізувати число складів і в оруднику множини (пор. закарпатське українське *волми*, під словацьким впливом). Сюди можна втягнути і виключні форми *dat. sing.* на *-и* в чоловічих іменників у російській і сербській мові (у словін. грає ролю односкладовість слів).

*

Ясно, що не всі приклади вичерпані, та й на них і немає місця в цьому короткому нарисі. Але ж що скрізь тут мала велику вагу ця тенденція, звязана з будовою відміни, то, здається, сумніватися нічого, хоч і можна й не погоджуватися з поодинокими випадками, що їх зведено тут до купи для пояснення проблеми. Та міркуємо, що все це вносить трохи світла в явище так званої аналогії, якою ми нераз при поясненнях зловживаємо, вдоволяючись тільки самим констатуванням, не входячи у глиб справи. Очевидячки, тут скрізь грають ролю і функційні явища. Але ж що важні і структуральні, в тому сумніву бути не може.

U 27885

3186244905

Видання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі.

1. Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі за перший рік його діяльності (від 30. травня 1923 р. до 31 травня 1924 р.). 1924 р., ст. 13.
2. Д. Дорошенко — Л. Білецький. Памяти академіка Миколи Сумцова. 1925 р.
3. І. Мірчук. Г. С. Сковорода (Замітки до історії української культури). 1925 р.
4. В. Біднов. „Устне повѣствованіе запорожца Н. Л. Коржа“ та його походження й значіння. 1925 р., ст. 28.
5. Л. Білецький. Основи української літературно-наукової критики. Впривід. 1925 р.
6. В. Щербаківський. Основні елементи орнаментатії українських писанок та їхнє походження (Студія). 1925 р., ст. 32.
7. Л. Чикаленко. Техніка орнаментування керамічних виробів Мізійських неолітичних селищ. 1925 р., ст. 11.
8. Д. Антонович. З історії церковного будівництва на Україні. Вип. I. 1925 р.
9. Ф. Слюсаренко. Грецька федеральна конституція кінця IV віку пер. Хр. 1925 р.
10. С. Смаль Стоцький. Ритмика Шевченкової поезії. 1926 р., ст. 44.
11. Праці Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік перший (1923—1924). Том I. 1926 р., ст. 210.
12. Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі за другий рік його діяльності. 1926 р., ст. 14.
13. Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі за третій рік його діяльності. 1927 р., ст. 13.
14. Шостий рік діяльності Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. 1929 р., ст. 15.
15. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік четвертий (1926—1927). 1930., ст. 20.
16. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік п'ятий (1927—1928). 1930 р., ст. 14.
17. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік шостий (1929—1930). 1930 р., ст. 32.
18. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік восьмий (1930—1931). 1931 р., ст. 32.
19. Дискусія над питанням: „Откоуду есть пошля руская земля...“ 1931., ст. 30.
20. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік дев'ятий (1931—1932). 1933 р., ст. 24.
21. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік десятий (1932—1933). 1933 р., ст. 16.
22. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік одинадцятий (1933—1934). 1934 р., ст. 16.
23. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік дванадцятий (1934—1935). 1935 р., ст. 16.
24. Памяти професора Василя Біднова. 1936 р., ст. 32.
25. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік тринадцятий (1935—1936). 1936 р., ст. 16.
26. С. Смаль Стоцький. Останній рік Шевченкової поетичної творчості. 1937 р.
27. І. Мірчук. Чи можливі синтетичні суди a priori? 1937 р., ст. 8.
28. М. Антонович. Матеріали до вербування українців у пруську армію XVIII в.
29. Д. Дорошенко. Степан Опара, невдалий гетьман Правобережної України. 1937 р.
30. Б. Крупницький. Пилип Орлик і Сава Чалий. 1937 р., ст. 6.
31. О. Лотоцький. П. О. Куліш та М. П. Драгоманов у їх листуванні. 1937., ст. 14.
32. В. Садовський. Господарські погляди українського поміщика в першій половині XIX в. 1937 р., ст. 14.
33. А. Яковлів. До історії кодифікації українського права XVIII ст. 1937 р., ст. 12.
34. Ол. Шультин. Ідеологічна ненависть і непереможна любов Ж. Ж. Руссо до Франції. 1937 р. ст. 7.
35. В. Сімович. Проблема гармонії складів у морфології слов'янських мов. 1937 р.
36. Р. Смаль Стоцький. Краса і погань. 1937 р.
37. К. Чехович. Чеські впливи на Франкового „Мойсея“ та „Івана Вишенського“.
38. Ф. Слюсаренко. Нумізматична праця проф. В. Б. Антоновича. 1938 р.
39. Ів. Борковський. Значіння деяких предметів знайдених в Майкопській могилі.
40. Л. Чикаленко. Вівіфікаціонізм. 1938 р.
41. В. Щербаківський. Матеріали з археологічних розкопів на Переяславщині.
42. В. Дорошенко. Примітки В. Антоновича до Шевченкового „Кобзаря“. 1937.
43. В. Прокопович. Сфрагістичні анекдоти. 1938 р.
44. С. Наріжний. Дійствія презв'язної брани. 1938 р.
45. Праці Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Том II. 1938 р.
46. Річне Справоздання Українського Історично - Філологічного Товариства в Празі. Рік чотирнадцятий (1936—1937).